

Op de Hoogte

Jaargang 28 nr.2, mei 2022

Op de Hoogte

IVN Walcheren - Jaargang 28 nr. 2, mei 2022

Redactioneel

De natuur is lekker overal aan het kwaken, zoemen en bloeien. Daar mogen we gelukkig weer van genieten met z'n allen. Wellicht heb je de afgelopen maanden ook wat exotischere soorten waargenomen en dan heb ik het niet over de noordwaarts verhuizende soorten vanwege de klimaatverandering of andere exoten die hier verdwaald zijn. Nee, sinds pakweg maart zijn er door vier ervaren IVN-ers nieuwe specimen losgelaten in de Walcherse natuur. Sommige Zeeuwen zouden enkele specimen wel als exoot misschien bestempelen, ofwel 'import'. In het pottenbakkerslatijn hebben we hebben het over de soort *Studenticus Naturalis* var. *Recentus*.

Oftewel de cursisten van de natuurgidsenopleiding zitten overal in de natuur en monitoren hun gebiedje uitvoerig. Zoals je wellicht weet uit vorige stukjes ben ik ook gedetermineerd tot deze nieuwe soort. Ik vermaak me kostelijk met alle lessen, excursies en mededeelnemers. Elke les worden onze zintuigen weer een stapje opgekrikt. Maar toch moet ik mijn beklag hier even doen. Want het is echt niet grappig meer.

Die opgekrikte zintuigen hebben zeker voordelen. Loop je dus eventjes naar de supermarkt. Voorheen een heerlijk stil en kalm wandelingetje, loop je nu langs allerlei bloeiende grassen, stoeplantjes, bijen en hommels, vlinders. Je hoort verschillende vogels en vol vertrouwen en enige arrogantie denk je bij jezelf "tjiftjaf", want je hebt er immers nog nooit een gezien. Geen wandeling is meer hetzelfde.

Nu het niet grappige gedeelte: Er bestaat nog zoiets als vrije tijd en een bescheiden spaarpotje. Die ben je dus kwijt. Niks meer van over... Want als je niet aan het opzoeken bent wat je nu hebt gevonden in je gebiedje, dan ben je wel weer aan het loeren rond middernacht naar interessante boeken, bat detectors, warmtebeeldcamera's, telescopen of vlindervallen. Want er is zoveel leuks te zien en te koop! Als imago wordt de *Studenticus Naturalis* var. *Recentus* overigens pas volgend jaar verwacht.

Ik wil nog wel eventjes een rectificatie hier melden: de boerenwaluw was en is m'n favoriete vogel vanwege de vlucht, kleuren en zo schattig naast elkaar in de sluisdeuren van Veere. Maar de dodaars mag er zeker zijn.

Namens de redactie,
Arjen Faasse

Bij de voorpagina

Het icarusblauwtje poseert mooi voor Arjen Hartog op de Schotsman. Weer een mooie verzameling aan kleuren van de vlinder, maar onderschat het gras ook niet!

Aan deze uitgave werkten mee:

Johan Antheunisse	Karen Davidse-Brants	Machteld Ducrot
Arjen Faasse	Marry Fermont	Lilian Gillissen
Arjen Hartog	Theo Hendriks	Paul van Heugten
Joke Konings	Jeike Lammers	Irene Maréchal
Jack Molkenboer	Heleen Mols	Henk Sijsenaar
Willy Verhage	Onze bezorgers	

Colofon

Op de Hoogte Mei 2022 is een uitgave van IVN Walcheren* voor leden en relaties. Oplage ca.190 exemplaren. Op verzoek ook digitaal.

Redactie: Angelique de Cock en Arjen Faasse, e-mail: opdehoogte-walcheren@ivn.nl.

Distributie: Wim van Strien; e-mail: wvmstrijs@zeelandnet.nl

Geen Op de Hoogte ontvangen?

Mail dan even naar

opdehoogte-walcheren@ivn.nl.

Het volgende nummer komt uit rond 25 augustus 2022; kopij aanleveren vóór 11 augustus 2022.

~~~

*IVN Walcheren is een afdeling van IVN (Instituut voor natuur-educatie en duurzaamheid), actief in voorlichting en educatie op natuur- en milieugebied en heeft (huisgenoot-)leden; contributie € 24 resp. € 12 per jaar. Voor hen zijn activiteiten gratis of tegen gereduceerd tarief.

Ledenadministratie: Arjen Faasse, penningmeester; zie voor adresgegevens "Bestuur & Werkgroepen". Contributiebetaling vindt plaats via incasso of betaling a.d. hand van een factuur op bankrekening NL02ABNA0213302942 van IVN.

~~~

*Website www.ivn.nl/walcheren; IG: IVN_Walcheren; Facebook: <https://www.facebook.com/ivn.walcheren/>

~~~

Druk: Editoo Arnhem

Bestuur en werkgroepen

Dagelijks Bestuur:

Voorzitter: Len Kapteijn-Snijders; tel. 06 2009 5054,
e-mail: nlkapteijn@zeelandnet.nl.

Secretaris: Carlien Nijdam

e-mail: secretariaat@ivnwalcheren.nl.

Penningmeester: Arjen Faasse;

e-mail: penningmeester@ivnwalcheren.nl.

Algemeen bestuur:

(naast het Dagelijks Bestuur)

Janneke van Ouwerkerk-Gideonse;

e-mail: jlvanouwerkerk@zeelandnet.nl.

Heleen Mols, e-mail: activiteiten@ivnwalcheren.nl.

Willy Verhage, e-mail: waverhage@zeelandnet.nl

Theo Hendriks, e-mail: theohendriks21@gmail.com;

tel. 06 2499 7141

Werkgroepen:

Natuurpaden: coörd. Johan Antheunisse; tel. 0118 628814;
e-mail: miljjobo@zeelandnet.nl.

Excursies: alg. coörd.: Heleen Mols;

e-mail: activiteiten@ivnwalcheren.nl.

Cursussen: coörd. Janneke van Ouwerkerk-Gideonse;
e-mail: zie hiervoor.

Duurzaamheid: Jack Molkenboer;

e-mail: JackMolkenboer@hotmail.com.

Communicatie:

- - **Kwartaalblad voor leden en relaties Op de Hoogte:**

e-mail: opdehoogte-walcheren@ivn.nl

Angelique de Cock en Arjen Faasse.

- - **Website:** Joop Weijland, e-mail:

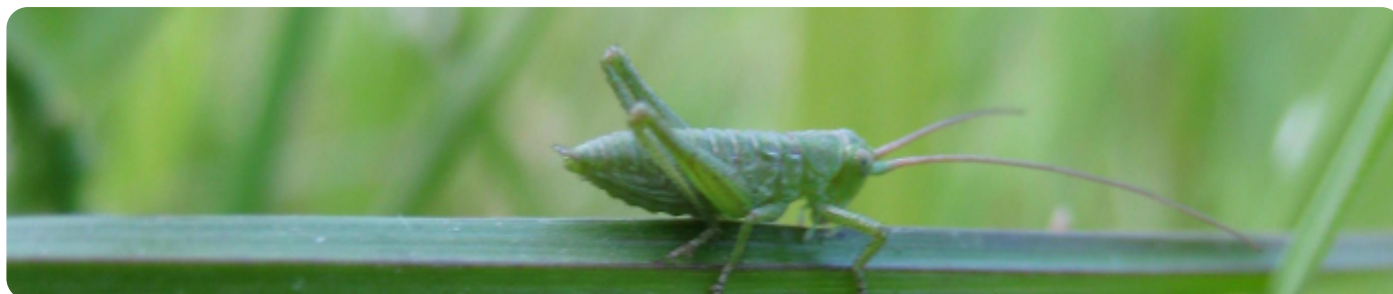
communicatie@ivnwalcheren.nl.

- - **Instagram en Facebook:** Angie van Goethem;
@IVN_Walcheren;

e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl.

- - **Public relations:** Linda Pieterse-Van den Berg,

e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl.

Wil je een handje helpen?

Alle dingen die we doen als afdeling, komt uit de handen van de vrijwilligers tezamen. Wil je daar ook een steentje aan bijdragen? Doe dan een berichtje naar het bestuur (zie contactinfo hierboven), dan kunnen we kijken hoe we het in het vat gaan gieten.

Wil je liever iets concreets? Kijk dan eens naar de onderstaande vacatures:

PR

We merken dat naast de social media, dat de traditionele kanalen, zoals de bode en de krant, misschien wel het beste werken om de mensen te bereiken. We zijn op zoek naar iemand die de taken van Linda over wilt nemen. Je verzorgt dan de verspreiding van de promotie van de activiteiten naar de verschillende media. En misschien heb je ook nog wel tips hoe we de communicatie nog kunnen verbeteren?

Instagram

Zoals je misschien weet hebben we twee social media-kanalen. Facebook en Instagram, Facebook heeft Angie onder haar hoede. Maar voor Instagram zoeken we nog iemand die deze pagina wil beheren. Je kunt het zo intensief maken als je zelf wilt. Als je zelf mooie natuurfoto's wilt plaatsen is dat top, activiteiten promoten is ook top. Maar als je alleen de berichtjes bij houdt en regelmatig wat plaatst is dat ook goed. Je kunt natuurlijk ook foto's samen met Angie delen en vice versa.

IVN Routes app

We zouden de natuurliefhebbers in Zeeland ook graag de mooie wandelingen in Walcheren vanuit het natuurspectief willen laten beleven. Daarom zijn we op zoek naar iemand die wil helpen om de natuurpaden in de digitale omgeving te zetten. Met de natuurpadengroep kunnen mooie routes worden geselecteerd. We beginnen gewoon klein. Als we het onder de knie hebben en de mogelijkheden weten, kijken we samen verder.

Activiteiten in de Bevelanden, Schouwen-Duiveland, Tholen en Zeeuws-Vlaanderen

We zouden graag onze buurafdeling De Zeeuwse Delta willen helpen om meer activiteiten op de kaart te zetten. Want er is ook daar zoveel moois te zien! Misschien woon of werk je er en weet je nog wel een mooi plekje om een (kleine) activiteit te organiseren. Ons bestuur en Brenda van het kantoor in Goes kunnen je ondersteunen hierin. Lijkt je dit wat of heb je vragen? Laat het dan weten aan Brenda de Schipper, b.de.schipper@ivn.nl of het secretariaat.

Activiteiten in Speelhof Hoogerzael in Middelburg

Onlangs hebben Jack, Heleen en Jeike een leuke kinderkamerworkshop over vogels gegeven bij Speelhof Hoogerzael. Dat smaakt wat ons en het speelhof betreft naar meer! Speelhof Hoogerzael is een natuurspeelsterrein waar kinderen naar hartenlust de natuur kunnen ervaren. Lijkt het je leuk om te helpen bij een activiteit of er een zelf te organiseren? Doe ons dan een berichtje.

Kleefkruid, zo'n plantje waar je achteloos voorbij loopt. Maar als je de foto zo ziet, zit het kleefkruid vol met symmetrie. De steel, de spreiding van de bladeren, de bloem. Erg mooi!

Even voorstellen... - Deel 1

Willy Verhage

Sinds kort ben ik als algemeen bestuurslid toegevoegd aan het bestuur van IVN Walcheren. Niet zo lang voordat de coronapandemie uitbrak, was ik lid geworden van IVN Walcheren. Ik heb toen nog net een vogelcursus en een digitale bomenlezing bij kunnen wonen. Daarna viel alles lange tijd stil.

Toen alle beperkingen die met corona samenhangen weer opgeheven waren, zag ik in Op de Hoogte dat er behoefte was aan een nieuw algemeen bestuurslid. Ik heb toen contact gezocht met de voorzitter, mevrouw Len Kapteijn, en dat heeft ertoe geleid dat ik nu deel uitmaak van het bestuur.

Ik vind het erg belangrijk dat, mede door IVN Natuureducatie, jong en oud kunnen beleven hoe leuk, gezond én belangrijk de natuur is, o.a. door middel van allerlei activiteiten in de natuur en natuurcursussen.

Even voorstellen... - Deel 2

Theo Hendriks

Sinds vorige week heb ik besloten, na kennismakingsgesprek met bestuur, de taak van penningmeester IVN Walcheren op mij te nemen. Natuurlijk zal dit nog definitief en officieel gemaakt moeten worden tijdens een ALV. Maar bij deze wil ik mij toch alvast aan u allen voorstellen, omdat ik mogelijk bij weinig of geen leden bekend ben.

Ik heet Theo Hendriks en ben geboren op 21 oktober 1953 in Nijmegen en na een actieve militaire loopbaan ben ik in 2009 met pensioen gegaan. Ik ben getrouwd met Emmy en wij wonen sinds 2018 in Walcheren, Schulenburg 37 in Oostkapelle.

Mijn motivatie, om eerlijk te zijn, om deze taak op mij te nemen was meer de herhaalde vraag om een nieuwe penningmeester, dan mijn kennis op het gebied van financiën, want die is heel laag. Maar gelukkig zullen Jaap en Arjen mij helemaal bijpraten en inwerken. Wel heb ik diverse bestuurlijke ervaring en op dit moment ben ik nog steeds voorzitter van de tennis- en padelvereniging in Oostkapelle.

'Wat is mijn relatie met IVN?', zult u misschien afvragen. Wel ik ben natuurlijk lid van onze vereniging en ik ben - vele jaren IVN lid geweest in Limburg, heb daar wandelingen georganiseerd in het Limburgse landschap, maar veelal school- en jeugd educatie opgezet en uitgevoerd. Ik hou van de natuur in het algemeen, maar de zee en de kust geven mij extra rust en voldoening. Zelf heb in Limburg mee gewerkt aan het project "Schone Maas" en hier op Walcheren meegeholpen met de "Beach Cleanup Tour". Want (plastic) vervuiling van onze leefomgeving moet stoppen.

Voor nu lijkt mij dit voldoende achtergrondinfo. Natuurlijk kunt u mij persoonlijk om meer informatie vragen en ik ben uiteraard bereid die met een fijn gesprek met u te delen. Ik hoop op een vruchtbare samenwerking met u allen.

Activiteitenoverzicht

De orchideeën van de Schotsman

De Schotsman is een gebied met een rijke flora en fauna. Door de verschillende samenstellingen van de grond – van drassige veengrond tot zandgrond – is er het hele jaar door een grote verscheidenheid aan wilde planten te zien. Zo groeit er op de zanderige plaatsen bijvoorbeeld muurpeper (als je hieraan proeft, vergeet je het nooit meer), het duizendguldenkruid (hoe komt dit eigenlijk aan zijn naam?), maar ook de kleine ratelaar. In het voorjaar zingt de nachtegaal het hoogste lied in het natuurlijke en weelderige struikgewas zoals liguster, duindoorn en vlier.

Er komen in het hele gebied verschillende soorten orchideeën voor, een bijzondere plantenfamilie die er vreemde gewoonten op nahoudt. Vooral in de maanden juni en juli zijn ze volop aanwezig. Wat later bloeit ook de parnassia; een beschermd plantje dat vaak samen met orchideeën groeit. Op de nattere plaatsen zijn flinke kussens van spagnum-mos te bewonderen en zelfs zonnedaauw, een vleesetend plantje, groeit er naast de echte koekoeksbloem.

Agenda komende periode

De activiteiten van de komende tijd op een rijtje. Kijk ook op de website of facebookpagina voor meer informatie.

28 Mei: Natuur en een vleugje Oranjecultuur

31 Mei: Rondleiding Rammekenshoek

7, 14, 21, 28 Juni: Rondleiding Rammekenshoek

8 Juni: Natuur in de stenen stad

11 Juni: De zomer komt eraan in Toorenvliedt

15, 29 Juni: De orchideeën van de Schotsman

21 Juni: De langste dag in Ter Hooge

2 Juli: De boom die bindt in Middelburg

5, 12, 19, 26 Juli: Rondleiding Rammekenshoek

9 Juli: Zomertijd in Toorenvliedt

13 Juli: De orchideeën van de Schotsman

17 Juli: Hoogzomer in het Nollebos

23 Juli: Hoogzomer in Ter Hooge

27 Juli: Natuur en een vleugje Oranjecultuur

2 Augustus: Rondleiding Rammekenshoek

10 Augustus: Natuur in de stenen stad

19 Augustus: Zomeravond in het Nollebos

24 Augustus: Natuur en een vleugje Oranjecultuur

Wilt u de orchideeën en de bijzondere planten van de Schotsman ook eens bekijken, ga dan mee met een excursie o.l.v. een IVN-natuurgids op één van de volgende data:

Woensdag 15 juni om 14.00 uur;

Woensdag 29 juni om 10.00 uur;

Woensdag 13 juli om 14.00 uur.

Vertrekpunt: Parkeerplaats surfschool (bij de laatste overgang naar het strand) aan de Veerse dam. (Let op: betaald parkeren)

De excursie zal ongeveer 1,5 uur duren.

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis.

Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Andere activiteiten in het kort

In het onderstaande overzicht willen we aandacht geven aan de andere natuuractiviteiten in de buurt. Kijk voor meer en de laatste informatie op de website van de desbetreffende organisatie.

Het Zeeuws Landschap

Informatie: <https://www.hetzeeuwselandschap.nl/>

Beach Cleanup: het groene strand van Oranjezon **8 en 25 juni; 13 en 30 juli; 10 en 27 augustus**

Libellen-excursie in Oranjezon **14 juni**

Avondwandeling in Oranjezon **5, 12, 19 en 26 juli; 2, 9, 16, 23 en 30 augustus**

Ochtendwandeling in Oranjezon **7 en 21 juli; 4 en 25 augustus**

Strand Monitoring Project Neeltje Jans

Informatie: Elly Jacobusse 06 29 83 58 16, of mailen naar ellyjacobusse@gmail.com

1 en 16 juni; 1 en 30 juli

KNNV

Informatie: <https://walcheren.knnv.nl/vrij-wandelen/>
Vrij Wandelen **30 mei; 4 juli**

Vlinder- en libellenwerkgroep Zeeland

Informatie: <https://www.vlinlibzeeland.nl/activiteiten/>
Nacht van de nachtvlinder **1 en 2 juli**

Polderhuis Westkapelle

Informatie: <https://www.polderhuiswestkapelle.nl/nl/activiteiten/agenda>

Wandeling door de tijd over de Westkappelle dijk, duin en kreek **15 juni en 17 juli**

Geheimen van het getij **17 juni, 11 augustus, 11 september**

Natuur en een vleugje Oranjecultuur

De buitenplaats Overduin, aan de Koningin Emmaweg in Oostkapelle is één van de weinige Walcherse buitenplaatsen die nog zeer goed bewaard is gebleven. Aan de zuidkant van de weg bevinden zich de in oude luister herstelde gebouwen van deze buitenplaats en het in landschapsstijl aangelegde historische park. Aan de noordkant is het bij de buitenplaats behorende Oranjabos, met prachtige, zeer oude bomen en de markante Prinsevijver: een restant van een oude kreek die naar het noorden in de zee uitstroomde. Samen bezitten ze een unieke natuur en vertegenwoordigen ze een bijzondere cultuur- en historische waarde voor en van Walcheren.

IVN Walcheren mag in 2022 een aantal excursies verzorgen op deze bijzondere plaats.

Wilt u ook eens mee met deze excursie o.l.v. een gids, dan kunt u zich aanmelden voor één van de volgende data:

Datum	Tijdstip
Zaterdag 28 mei	10.00 uur
Woensdag 27 juli	10:00 uur
Woensdag 24 augustus	10:00 uur

Het vertrekpunt voor de excursie is: het eerste hek van Overduin aan de rechterkant van de Koningin Emmaweg (gezien vanaf Vrouwenpolder in de richting van Oostkapelle).

De wandeling zal ongeveer 1,5 duren.

Let op: Met de auto parkeren is bij het vertrekpunt niet mogelijk. U kunt op de fiets komen of de auto parkeren op de parkeerplaats bij Oranjezon (betaald parkeren) en dan is het ± 10 minuten lopen langs de Koningin Emmaweg richting Oostkapelle.

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Vooraf verplicht aanmelden bij activiteiten@ivnwalcheren.nl. Het aantal deelnemers is beperkt.

Excursies in het Nollebos/ Westduin

Bijna een eeuw geleden, begon op initiatief van toenmalig burgemeester van Woelderen, de aanleg van het Nollebos, dat bedoeld was als sociaal park voor de bewoners van Vlissingen en omgeving.

Sindsdien hebben de geschiedenis en de natuur het park gevormd tot een veelzijdig en waardevol gebied met een rijke flora en fauna. In alle jaargetijden valt er wel iets te beleven in dit parkachtige bos, waar ook de invloed van zoute kwel nog te merken is.

In het voorjaar bloeien er planten zoals de Italiaanse aronskelk, gele dovenetel en fluitenkruid. Ook is de zang van de vele vogels die er verblijven dan goed te horen. In het aangrenzende duingebied en op de dijk zijn in de zomer planten zoals zeeraket, zeekool en de teunisbloem te zien.

Bent u ook benieuwd wat er allemaal te zien is in dit gebied, gaat u dan eens mee met een excursie o.l.v. een IVN-natuurgids op één van de volgende data:

Datum	Tijdstip	Thema
Zondag 17 juli	10.00 uur	Hoogzomer
Vrijdag 19 augustus	19.30 uur	Zomeravond

Het vertrekpunt voor de excursie is: vanaf de parkeerplaats Zwanenburg (bij de sauna) aan de Zwanenburgseweg, 4384 JA Vlissingen.

De wandeling zal ongeveer 1,5 duren.

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Het kernhout, spinhout, cambium, bast en schors onder elkaar. Ook de mergstralen zijn te zien.

Wandelingen in Ter Hooge

Het kasteel van Ter Hooge dateert van 1755 en is gebouwd op de fundamenteën van het kasteel dat daar al in de 15de eeuw is gebouwd. Het is een gevarieerd gebied dat rond het begin van de 19de eeuw in de Engelse landschapsstijl is aangelegd. Later is het gebied uitgebreid met schrale weiljes afgezet met o.a. Zeeuwse hagen.

Elke maand is er een ander thema. De komende wandelingen zijn voorlopig gepland op de volgende data. Kijk altijd voor de laatste info op de website of facebook:

Dinsdag 21 juni 19.30 uur: "De langste dag"
's Avonds krijgt het bos een mystieke sfeer. Het is – de langste dag van het jaar. Struiken in de typisch Zeeuwse hagen bloeien volop. Als het een zonnige dag is en het gras nog niet gemaaid maken de zwermen vlinders en libellen boven het grasveld, waar o.a. de markante sequoia en de sierlijke himalayaceder staan, de dag tot een feest.

Zaterdag 23 juli 19.30 uur: "Hoogzomer"
De natuur is op haar hoogtepunt. Alles is vol en veel. De – bloeiende honingboom bij de vijver en de zilverlindes achter het kasteel beginnen te bloeien en verspreiden zoete geuren. Bijen en andere insecten zorgen voor een waar zoekoor.

Zaterdag 17 september 10.00 uur: "Nazomerlicht"
Nog even genieten van de nabloei van sommige bomen en planten. Ook deze fase kent mooie taferelen. Vlinders op zoek naar nectar. De struiken van de Zeeuwse haag (o.a. meidoorn, Gelderse roos, braam) zitten al vol met bessen. Het zachte nazomerlicht zet het bos in een mooie gloed. Als je heel rustig en voorzichtig bent is er misschien een ree te zien. In deze periode zijn ze bronstig en dat maakt ze iets minder schuw dan anders.

Het vertrek is vanaf de parkeerplaats aan de Breeweg tegenover kaasboerderij "Pitteperk".

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag gepast contant betalen. Vooraf verplicht aanmelden bij activiteiten@ivn-walcheren.nl. Het maximum aantal deelnemers is 12.

Natuur in de stenen stad

De natuur is dichterbij dan je denkt, ook midden in de stad. Er leeft een heleboel op en tussen de stoeptegels, aan de muur, in tuinen, parken en rond bomen. We gaan op zoek naar planten (van het kleine Madeliefje tot de grote Beuk), dieren (insecten, vogels) en andere tekenen van leven in de stad.

Ben je benieuwd wat er zoal te zien is, ga dan eens mee met deze excursie o.l.v. een IVN-natuurgids op één van de volgende data:

Datum	Tijdstip
Woensdag 8 juni	15.30 uur
Woensdag 10 augustus	10:00 uur

Het vertrekpunt voor de excursie is: vanaf de muziektent in het Molenwaterpark, Middelburg. De wandeling zal ongeveer 1,5 uur duren. Kijk ook eens bij de rondleiding "De boom die bindt" voor andere data van natuurexcursies door de binnenstad van Middelburg. Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Nieuw: Excursies in samenwerking met het Polderhuis Westkapelle

Dit jaar organiseert het museum het Polderhuis samen met IVN Walcheren 2 verschillende excursies vanaf het museum in Westkapelle op verschillende data.

Er zijn wandelingen door de tijd over de Westkapelse dijk, duin en kreek op 15 juni en 17 juli. En er zijn excursies – Geheimen van het getij – die plaatsvinden bij eb op het strand van Westkapelle op de volgende dagen: 17 juni, 11 augustus, 11 september, 15, 18 en 28 oktober en 2 november.

Voor meer info zie de website van het Polderhuis: www.polderhuiswestkapelle.nl/nl/activiteiten/agenda. Aanmelden (verplicht) via het Polderhuis: info@polderhuiswestkapelle.nl of 0118-570700.

Wandelingen in Park Toorenvliedt

Het kasteeltje in park Toorenvliedt dateert uit 1726. Al wandelend door het park, dat eind 18e eeuw is aangelegd in de Engelse landschapsstijl, verwonderen we ons over de vele natuur- en cultuurwaarden van de buitenplaats. Wat is er in die 300 jaar gebeurd? U kunt het zelf beleven samen met een natuurgids van IVN Walcheren die u veel kan vertellen over de natuur, de historie en de ontwikkelingen in het park. Als de (corona) omstandigheden het mogelijk maken, bezoeken we tijdens de wandeling ook de Vogel- en Zoogdieropvang De Mikke. De opvang ligt daar, waar ooit het openluchttheater van Middelburg was.

Het vertrek is vanaf de vernieuwde ingang van het park aan de Koudekerkseweg bij het landingsmonument (Bufalo-voertuig); De wandeling duurt ongeveer 1,5 uur. Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Elke excursie wordt er een ander thema uitgelicht. In 2022 zijn er wandelingen op de volgende data: (Kijk altijd voor de laatste info op de website of facebook).

Zaterdag 11 juni 13.30 uur "De zomer komt eraan"

Nog even en het is de langste dag van het jaar. Alles staat fris in het blad en verschillende planten en bomen bloeien. Op een zonnige dag zwermen er vlinders en libellen en ook de verschillende vogels in het park laten van zich horen.

Zaterdag 9 juli 13.30 uur: "Zomertijd"

De natuur is op haar hoogtepunt. Alles is vol en veel. Bijen en andere insecten zorgen voor een waar zoemkoor in de vele bloeiende struiken en bloemperken.

Dinsdag 13 september 15.00 uur: "Nazomerlicht"

Nog even genieten van de nabloei van sommige bomen en planten. Ook deze fase kent mooie taferelen. Vlinders op zoek naar nectar en vogels genietend van de bessen in de struiken. Het zachte nazomerlicht geeft het park een bijzondere sfeer.

De Middelburgse bomenwandeling "De Boom die bindt"

Middelburg is een monumentenstad, maar niet alleen van stenen monumenten. In de binnenstad zijn ook veel monumentale bomen te vinden, zoals oude beuken, paardenkastanjes en de bekende, prachtige vleugelnoot om er maar een paar te noemen. Bomen zijn onmisbaar in een stad; ze bieden schaduw en verkoeling in de zomer, geven kleur en rust, vangen stof en uitlaatgassen op en voorzien ons van zuurstof. En sommige bomen al decennia- of eeuwenlang. Deze monumentale bomen hebben hun eigen geschiedenis en maken zó een stad interessant en levendig.

Bent u ook benieuwd naar het verhaal van deze bomen, ga dan eens mee met een excursie o.l.v. een IVN-natuurgids op één van de volgende data:

Zaterdag 2 juli om 13:30

Zaterdag 3 september om 13:30

De wandeling zal ongeveer 1,5 duren. Het vertrekpunt voor de excursie is: vanaf de markt voor de "Drukkerij", Middelburg.

Kijk ook eens bij de rondleiding "Natuur in de stenen stad" voor andere data van natuurexcursies door de binnenstad van Middelburg.

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Rondleiding Rammekenshoek

Dit hoekje van Walcheren bij Ritthem kent veel interessante aspecten.

Vanaf de parkeerplaats bij het Fort Rammekens leidt de gids u een onverharde dijk op voor een wandelingetje waarbij u hoort over schorren en slikken, de Westerschelde en de geschiedenis van Walcheren.

Er is ruim aandacht voor de natuurwaarden, bloeiende planten en struiken, rondscharrelende vogels op het slik bij laag water en ook, alleen vanaf de buitenkant bekeken, zult u een goede indruk krijgen van bouw, ligging en betekenis van het Fort.

Wil je de binnenkant bekijken van het Fort? Kijk dan op staatsbosbeheer.nl

De rondleiding wordt op de volgende data gegeven: 31 mei; 7, 14, 21 en 28 juni; 5, 12, 19 en 26 juli en 2 augustus.

De rondleiding start elke keer om 19.30 uur en duurt ongeveer anderhalf uur. Vanwege de grasdijk en een te nemen overstapje over een hek niet toegankelijk voor kinder- en invalidenwagens.

Deelnemen kost volwassenen € 3,00; kinderen tot 12 jaar € 1,50. Voor kinderen onder de 6 jaar en voor leden van IVN Walcheren is deelname gratis. Graag ter plekke gepast contant betalen aan de gids.

Duurzaamheid

Themaloos

Nu eens een stukje zonder aanwijsbaar thema. Bij thema's moet ik altijd aan muziek denken. Van inventies van Bach tot aan klinkende chaos van Birtwistle. Ook al dood. Wat overblijft zijn inderdaad bedenksels, maar dan van een "–bedenkkelijk" niveau. Arjen schreef in zijn verzoekbrief tot veelschrijverij dat het al zijn 13e nummer is, en daarmee het vierde jaar start. Ikzelf intussen al 5 jaar.

Nu wij met zijn allen de beelden uit Oekraïne dagelijks zien langskomen, vroeg ik mij al snel af wat zo'n oorlog doet met CO₂-uitstoot. Afgezien van al het menselijke leed en de afschuw dat het weer oorlog is, toch maar deze onbetamelijke vraag aan mijzelf gesteld. Ik ben het maar weer eens gaan opzoeken. Daar zijn handige sites voor ontwikkeld. En ik moet zeggen dat het mij meeviel voor hoeveel CO₂-emissie ik verantwoordelijk was. Gemeten over heel 2021 kwam ik uit op een kleine 3000 kg. Gemiddeld gezin in Nederland komt uit op ruim 22 ton.

Zat er een vakantie bij? Jazeker, maar dan met de trein richting Bordeaux. Retourtje Amsterdam–Bordeaux is 90 kg CO₂. In Frankrijk maakt de trein gebruik van atoomstroom. Dat zal niet iedereen een leuk idee vinden, maar toch is die uitstoot 5 keer minder dan met het vliegtuig.

Aankondiging klimaatcursus

Komende september organiseert het IVN-Walcheren een klimaatcursus. Speciaal toegeschreven aan de effecten van een veranderend klimaat op Walcheren. In vier interactieve bijeenkomsten op zaterdagochtenden wordt er aandacht besteed aan verschillende aspecten. Waaronder zeespiegelstijging, opwarming in steden, langdurige droogte en energievoorziening.

Als rode draad loopt het gegeven wat je er zelf mee kunt doen door de cursus heen. Eigen inbreng is dus wel een vereiste om deze cursus voor jezelf een succes te maken. Er zal gezeten, maar ook gewandeld, worden tijdens uitlegmomenten. Maar ter geruststelling, ook even bijkomen met een kop koffie.

De kosten zullen ongeveer € 60,-- bedragen per deelnemer. De start zal zaterdag 10 september zijn. De cursus zal op verschillende locaties op Walcheren gegeven worden. Raadpleeg de komende tijd de site van IVN Walcheren voor nadere informatie.

Huismus deelt de zorgen van Jack

En natuurlijk in het boek van Babette Porcelijn, 'De verborgen impact', staat het heel duidelijk; het kopen van nieuwe spullen is pas echt een doodzonde! Schuldgevoel ontwikkelen? Ik weet het niet, maar het knaagt wel. Hoe dan verder? Circulair denken dat helpt. Dat weten al veel ondernemers en ontwerpers van spullen en dat is wel iets waar je hoop uit put.

Waar je ook hoop uit kunt putten, is een natuurmiddag opzetten voor kinderen. In november stelde Heleen Mols mij de vraag of ik wilde meehelpen met "iets" met vogels voor kinderen. We kwamen al gauw uit op "iets" te doen met de jaarlijkse tuinvogeltelling in januari. Leuk idee! Maar corona was wederom spelbreker. Niet voor één gat te vangen, hebben we een speels, educatief programmaatje in elkaar gedraaid voor kinderen tussen de 7 en 10 jaar. Met als thema, dus toch, "in april legt elke vogel een ei?" met de volle medewerking van speelhof Hogerzael.

En was het een succes? Ja! Vooral dankzij Heleen. Driekwart van het werk heeft zij gedaan naast al haar bestuurswerkzaamheden. Op zulke bestuursleden mag het IVN-Walcheren zuinig zijn. De vrolijkheid en het enthousiasme bij de jonge natuurvorsers spatte ervan af. Moeten we zo iets vaker doen? Ik denk dat het IVN Walcheren het inderdaad niet alleen moet laten bij de jaarlijks terugkomende Slootjesdagen. Kinderen in aanraking laten komen met de natuur? Natuurlijk moet je daar als IVN Walcheren echt een concreet punt van maken. Er bestaat genoeg kwaliteit onder de leden om hiermee aan de gang te gaan.

Is dit stukje nu al voorbij? Ja, uit milieutechnische overwegingen laat ik het hierbij.

De bruine of gewone grootoorvleermuis

Karen Davidse-Brants

Op de ochtend van 21 maart dit jaar heeft mijn man in onze schuur een grootoorvleermuis gevonden. Hij lag achter een deur en was helaas al dood. De avond ervoor heb ik daar niets gezien. Mogelijk is hij tegen de deur of wand daarboven gevlogen, wat wel onwaarschijnlijk is voor een vleermuis, maar een andere verklaring konden wij niet vinden. Naar aanleiding van dit incident heb ik meer informatie gezocht over deze toch vrij bijzondere soort.

Herkenning

De grootoor behoort tot de gladneusvleermuizen. Het is een middelgrote vleermuis, tot 5.5 cm, met zeer lange tere oren, die 3-4 cm lang zijn. Het totale gewicht van de grootoor is 4.5-12 gram. De rugvacht is bruin, roodachtig en gaat over in een room- tot geelachtige buikvacht. De ondervacht van buik en rug is donkerbruin. De vleugels zijn breed en lang met een spanwijdte van 24-28.5 cm.

De snuit is roze tot bruin getint. Niet alleen de oren zijn groot, maar de ogen ook. In winterslaap vouwen grootoren hun oren onder hun vleugel en blijft alleen het oor-klepje (tragus) zichtbaar. Deze is half zo lang als het oor en is roze/bruin. Dit is een stukje kraakbeen wat een rol speelt in het sturen van geluid in het oor voor locatie en navigatie.

Verspreiding

De grootoor komt voor in heel Europa, van Noord-Spanje tot op een derde van Noorwegen (64e breedtegraad) en naar het oosten tot in de Oeral en de Kaukasus. In Nederland is de soort verspreid over het hele land, maar komt nergens in grote aantallen voor. Het is een Rode Lijst-soort, maar is thans niet bedreigd. De populatiegrootte in Nederland wordt geschat op 5000-9000 dieren.

Biotoop

De dieren leven binnen en buiten stedelijk gebied in open loof- en naaldboutbos, maar ook in gebouwen. Het zijn over het algemeen standvleermuizen die hun zomer- en winterverblijven niet erg ver van elkaar hebben. Er zijn verschillende verblijfplaatsen in de verschillende seizoenen en tussendoor verhuizen ze ook nog.

Grootoorvleermuis

1. Zomerverblijfplaatsen

Hier zijn ze van eind maart tot begin oktober, vaak zijn dit ook weer netwerken vlakbij elkaar. Ze wonen op zolders, achter betimmeringen, daklijsten, vensterluiken, in spouwmuren, onder dakpannen, in spleten van bomen en in nest- of vleermuiskasten. Meestal vormen ze groepen van 5-25 dieren. De dieren in een kolonie zijn verwant aan elkaar. Mannetjes verblijven vaak alleen of in kleine groepjes in de omgeving van de kraamkolonie.

2. Winterverblijfplaatsen

Van okt./nov. tot maart/april vertoeven ze hier. Meestal in ondergrondse ruimten, zoals grotten, kelders, maar ook op zolders en in kerktorens. Ze wonen alleen of in groepjes van 2-15 dieren. De ideale temperatuur is 2-7 graden, maar voor een dag of 2 kunnen ze ook temperaturen tot -3.5 graden verdragen. In de winter worden de dieren vaak wakker en gaan dan op zoek naar wat eten in de buurt, b.v. overwinterende vlinders op een zolder.

Grootoorvleermuis buikvacht

Voortplanting

De vrouwtjes zijn geslachtsrijp vanaf hun 2e levensjaar. Vanaf midden juni tot begin juli/augustus worden de jongen geboren, meestal maar één (soms twee). Op de zesde levensdag openen ze hun ogen en aan het eind van de 4e week beginnen ze te vliegen. Op 6 weken zijn ze volledig vliegvaardig. De vrouwtjes verplaatsen zich regelmatig naar een andere ruimte of binnen een ruimte. De mannetjes brengen de zomer meestal alleen door.

Jachtgedrag

De grootoor is een nacht-actieve vleermuis. Hij vliegt uit in de schemering en vaak ook pas als het echt donker is afhankelijk van het lichtniveau rond de uitgang. Ze vliegen meerdere keren per nacht uit. Meestal jagen ze in een bos, een parkachtig landschap, bospaden, in lanen en open plekken langs bosranden en laag boven kruidenvegetaties of de kroon van bloeiende bomen. Ook wordt wel in gebouwen, zolders en stallen gejaagd. De jachtgebieden liggen max. 3 km van de zomerverblijven. In de kraamtijd jagen vrouwtjes meestal binnen 0.5 km van de verblijfplaats.

Grootoorvleermuis rugvacht

3. Paarverblijfplaatsen

Van juli t/m april. Vaak wordt deze ruimte ook als winterverblijfplaats gebruikt. Gewone grootoorvleermuizen kennen twee paarseizoenen. Eerst in het najaar in aug.t/m okt., het tweede in het vroege voorjaar in febr. t/m april. In beide perioden vindt zwermgedrag plaats en paring in of in de buurt van ondergrondse winterverblijfplaatsen, maar er is ook paargedrag bij andere verblijfplaatsen. Ook wordt wel vermeld dat vrouwtjes in de herfst het sperma bewaren tot het voorjaar.

In het voorjaar en de herfst worden luid roepende mannetjes gehoord (met het blote oor). Ze roepen vaak vanuit een hangplaats in een boom. Soms zwermen ze samen met de vrouwtjes.

4. Kraamverblijfplaatsen

In april/mei betrekken de vrouwtjes en onvolwassen dieren hun kraamkamers, wel tot half sept. met 5-50 (soms wel 100) individuen.

Ze jagen in langzame cirkels en een langzame zeer wendbare vlucht dicht op of door de vegetatie. Ze vangen insecten uit de lucht of plukken ze van de vegetatie. Ze kunnen b.v. vlinders horen, maar ook zien! Ze zijn daarom minder afhankelijk van echolocatie dan andere vleermuizen. Ze gebruiken zeer zachte echolocatiegeluiden, die worden uitgestoten door bek en neus om de prooien niet te verjagen. De geluiden worden wel gewoon met de stembanden geproduceerd. Met een batdetector zijn ze max. op 5 meter afstand te horen.

Ze eten veel nachtvlinders, verder tweevleugeligen, sprinkhanen, wantsen, spinnen, hooiwagens, oorwormen, langpoten, kevers, rupsen etc. Water wordt tijdens de vlucht direct vanaf de waterspiegel gedronken (wat sommige vogels ook doen). Grote prooien nemen ze mee naar een eethangplek en die worden daar opgegeten. Hier liggen veel keutels en afgebeten vlindervleugels.

Al met al is het een zeer complexe gemeenschap, waar we als mens vast nog veel van kunnen leren!

Kindermiddag “Vogels in de lente”

Tekst: Heleen Mols; Foto's: Marry Fermont

Jack Molkenboer en ik hadden vorig jaar het idee om een soort ‘vogelworkshop’ voor kinderen te organiseren in de week voor de vogeltelling in januari. Eerst moesten we een geschikte locatie vinden en hiervoor is Speelhof Hoogerzael benaderd. Een leuke plek, die centraal op Walcheren ligt, laagdrempelig is en heel geschikt om een dergelijke activiteit voor kinderen te organiseren. Door de in januari nog geldende Corona-beperkingen is de middag uitgesteld naar het voorjaar en besloten we om het thema van de vogeltelling te veranderen in vogels in de lente.

Jack en ik hadden van tevoren een aantal opdrachtjes op verschillende plekken in de tuin van Hoogerzael bedacht om de kinderen in de leeftijd van 7 t/m 10 jaar op een speelse wijze met het thema vogels kennis te laten maken. Met aan het einde een quiz waarbij de kinderen iets te drinken zouden krijgen en iets lekkers.

Jeike Lammers had mij benaderd of ze met ons mocht meelopen als opdracht voor de gidsencursus die ze volgt. Dit zou voor Jeike een mogelijkheid zijn om te ervaren hoe ze het begeleiden van activiteiten voor kinderen zou vinden. Natuurlijk vonden wij dat goed en het was heel erg fijn dat Jeike erbij was.

Hoewel de aanmeldingen eerst stroef op gang kwamen, hadden we die middag een leuk en enthousiast groepje van 11 kinderen.

De kinderen kregen aan het begin een sticker waar ze hun naam op mochten schrijven en toen konden we beginnen.

Jack gaf een korte introductie over vogels en liet verschillende vogelnestjes zien en daarna gingen we als 1 groep op pad met de kinderen. Eerst zochten ze tussen de houtwal, de bladeren op de grond en op de boomstammen naar ‘geschikt’ eten voor de vogels dat ze vervolgens in de loeppotjes deden. Een duizendpoot, pissebed, motje en verschillende andere insecten en bodemdieren werden grondig bekeken. Na vrijlating van de diertjes werden de aanwezige nestkastjes gezocht en geteld. Door te balanceren op een touw tussen de bomen werden vogels geïmiteerd om vervolgens tijdens een rondje door de tuin de ‘echte’ te spotten.

Het was de eerste keer dat IVN Walcheren een dergelijke activiteit organiseerde bij Hoogerzael, maar de vraag of we daar in de toekomst vaker activiteiten zouden willen organiseren werd al gesteld.

Het was voor iedereen een gezellige en geslaagde middag.

De gewone of Kaukasische vleugelnoot

Henk Sijsenaar

Vleugelnoot tuin Gasthuis Middelburg

Zoals de oplettende lezer al wel zal hebben begrepen word ik best vaak verleid tot een (deelrondje) Middelburgse Bolwerken; overblijfselen van de oude vestingwerken, oorspronkelijk de 16de eeuw. Ook dit keer, de Bolwerken bieden altijd wat. In 1598 waren de vestingwerken trouwens voltooid. Nauwkeuriger bronnen zijn op Internet beschikbaar.

Er is, ook in Op de Hoogte, best al veel geschreven over de vleugelnoot, De Kaukasische of “gewone” vleugelnoot. Hij komt niet natuurlijk in Nederland voor maar imponeert wel, denk maar aan die boom in de Gasthuistuin in Middelburg. Waarom dan nu weer?

Eén dezer dagen liep ik op het Veerse Bolwerk; stralend weer, de zon deed z’n best om toch door het groen heen te komen. Er staat een riant aantal flinke bomen en deze keer viel mij met name het rijtje vleugelnoten op. De *Pterocarya fraxinifolia*. Stoere stam, prachtig jong blad maar ook bloesems. Het gekke is dat ik er nog nooit heb stilgestaan wat aan de zaadlijsten ofwel bloeiaren van deze boom vooraf ging. Op z’n zachts gezegd best vreemd voor een natuurgids. Maar tja.

De vleugelnoot is eenhuizig, blijkt; dus vrouwelijke en mannelijke bloemen aan één boom. Dit keer werd ik er met m’n neus op gedrukt. Een donzige en een stakerige bloem. Ik kreeg de indruk dat ze niet tegelijk bloeien en je zou niet direct zeggen welke nu de man is en welke de vrouw. Integendeel, vind ik, de donzige bloem is het mannetje, donzig van de meeldraden en de stakerige het vrouwtje waarvan zo op het oog de stamper niet zichtbaar is.

Mijn omschrijving vind je niet terug in de vakliteratuur. Daar vond ik wel: “Zowel de mannelijke als de vrouwelijke bloeiwijzen verschijnen aan hangende aren. De vrucht is een nootvrucht, die veel kleiner is dan bij de walnootsoorten, gevleugeld en hangt met veel vruchtjes bijeen aan lange trossen.” De mannelijke bloemen vallen na gedane arbeid af; de vrouwelijk groeien uit tot die mooie hangende vleugelzaden.

De mannelijke bloeiwijze

De vrouwelijke bloeiwijze

Ik zie, ik zie wat jij niet ziet en het is...

Irene Maréchal

Gewoon bootsmannetje – *Notonecta glauca*

Op een prachtige dag in april werd onze aandacht getrokken door enkele enthousiaste kinderen. Ze waren op zoek naar kikkervisjes. Laten wij daar nu ook heel blij van worden..... Dus, snel naar huis om het schepnet te halen. Na enig scheppen vonden we een bijzonder beestje van zo'n 1,5 cm groot met lange zwempoten aan de achterzijde van zijn lichaam met prachtige zwarte ogen. Het was een gewoon bootsmannetje. Deze naam dankt hij aan het feit dat hij op zijn rug zwemt en daardoor op een bootje lijkt. Een bootsmannetje eet vooral prooien die zich op of tegen het wateroppervlak bevinden. Door op hun rug te zwemmen, kunnen ze deze beter vangen.

Kikkervisjes

Gewoon bootsmannetje

Bootsmannetjes hebben geen kieuwen, maar zuigen lucht op via een korte adembuis bij het achterlijf. De lucht wordt opgeslagen onder hun dekschilden waar het zich hecht aan de vele buikhaartjes. Als ze niet zwemmen stijgen ze dan ook direct op in het water. Met hun kleine klauwtjes kunnen ze zich goed vasthouden aan bijvoorbeeld onderwaterplanten om zich te verschuilen. Kikkers, padden of de grote oeverspin zien in het gewoon bootsmannetje namelijk een lekker hapje en dan is het wel handig als je je kunt schuilhouden totdat het gevaar geweken is.

Bootsmannetjes zijn goede rovers. Het zijn echte veelvraters. Ze lokaliseren hun prooien door af te gaan op de watertrillingen en op zicht. Zodra ze een visje, kikkervisjes, wormen, insecten, insectenlarven (zoals muggenlarven) en soms zelfs soortgenoten in het vizier hebben vangen ze deze met hun sterke zuigsnuut en krachtige kaken. Wees dus gewaarschuwd en bekijk het gewoon bootsmannetje vanuit een afstandje want een beet in je vinger is geen pretje.

Bijzonder aan het gewoon bootsmannetje is dat hij zich zowel in het water als in de lucht goed kan verplaatsen. In het water maken ze met hun zwempoten met beharing – wat zorgt voor een groter oppervlak – roeiachtige bewegingen. Zodra ze op het land zijn, maken ze kleine sprongetjes om snel weer in het water te komen.

Kikkervisjes hebben we die middag helaas niet meer gezien. Een bezoek aan Oranjezon maakte dat ruimschoots goed.

Gewone pad

Het Tuiny Forest in Vlissingen, hoe staat het er mee?

Henk Sijsenaar

Het is al weer een poos geleden dat ik aandacht in Op de Hoogte besteedde aan het Tuiny Forest van Gert Schuurman in Vlissingen. Vanmorgen (10 mei) trok ik toch weer eens naar de Meidoornlaan in die plaats. Nou, ik verzeker je, Gert en de natuur hebben er wel aandacht aan besteed.

Er zit flinke groei in die paar vierkante meter. Helaas trof ik Gert niet thuis, hij zit nog in de werkende klasse, maar dat was geen probleem, want de tuin is van het gangetje dat er langs loopt vrijelijk te bekijken en er is geen hekje waardoor je zo de tuin in kunt wandelen. Hij verklaarde mij in het verleden al dat hij er geen bezwaar tegen heeft als ik (en ik meen dat het ook voor anderen geldt) die tuin betreed om naar de tuin te kijken.

Zodoende heb ik een paar foto's kunnen maken die vanzelf spreken hoop ik.

De appel, daarachter de meidoorn

Alles bij de hand

Hazelaar

Penningkruid

Wormen

Joke Konings

In ons dorp woont vlak bij de kerk een gezin met drie kinderen. Kleine jochies zijn het nog, 3 en ongeveer 5 en 8 jaar oud. Ze zijn veel buiten, doen hun ding, spelen op de trampoline, fietsen en voetballen. Je kan ze ook horen in de bosjes, ze sjouwen met takken of doen iets anders onduidelijks met zand in hun eigen fantasiewereld. De jongste loopt standaard in kaplaarzen waarbij de kleding varieert, zomers een gevuld onderbroekje (lees luier) met hemd, 's winters kaplaarzen met broek en jas. Ze zijn vaak zoek en worden ook altijd weer gevonden.

De wormentuin; tekening Joke Konings

Er werd op de deur gebonkt (te klein voor de bel) en de jongste 2 stonden voor de deur. "Ze is er", hoorde ik. Toen ik de deur open deed werd me gelijk iets onder de neus geschoven. "Kijk"! Twee groezelige handjes werden naar me uitgestoken. Ik keek, waar keek ik naar? Ik wilde ze niet teleurstellen en vroeg: "Wat hebben jullie gevonden?". "Wormen, dat zie je toch?". Ik zag stukjes worm, hartstikke dood. "Ja, nou zie ik het ook", zei ik. "Hoe hebben jullie ze gevangen?" vroeg ik. "We hebben ze voorzichtig uit de grond gepeuterd".

Ik dacht, ik wil het enthousiasme niet in de kiem smoren, hoe pak ik dit aan....? "Zal ik laten zien hoe ik wormen vang", vroeg ik? "Dan moet ik even m'n schep halen" en hopla twee paar baggerlaarzen liepen enthousiast door de woonkamer met me mee naar de schuur. Ze zagen H., hij keek over de krant, wenkbrauwen tot aan de haargrens, en zei "hoi". "Hoi", was het antwoord.

Weer terug in de tuin deed ik het voor en ze zaten al snel op hun knieën bij het plagje grond. Enthousiast, wormen in allerlei groottes, diktes en kleuren, miljoenpoten, en... alles bewoog. "Goh, zei ik, bewegen die van jullie ook"? (Ik moest ze toch iets leren)? De stukjes werden uit de jaszakken gehaald, "dood zei de oudste. "Dat komt omdat ze geen botjes hebben" zei ik. (Ik wist even niet zo snel iets anders te verzinnen). "En ze houden niet van de lucht, ook niet van de zon. Ze houden alleen van donker. Daarom zie je ze niet, ze zitten onder je voeten, in de grond". De jongste tegen z'n broertje: "Salle we thuis ook m'n schep pakken..." en weg waren ze. Ik stopte zorgvuldig alles weer onder de grond.

Een paar dagen later kwam ik hun moeder tegen en vertelde het verhaal. "Je wil het niet weten" zei ze, "opeens is er iets nieuws en worden er nu slakken gevangen", in hun jaszakken natuurlijk. Gelukkig, ze blijven enthousiast.

Een slanke iep aan de Loskade

Henk Sijsenaar

Zondagmorgen 24 april, een heerlijk zonnige ochtend die uitnodigde tot een wandeling door het dan nog stille Middelburg. Ik ging op die uitnodiging in en startte om 08.45 uur.

Op de Loskade zijn in het verleden heel mooie abelen gerooit vanwege klachten van mensen die daar wonen. Die abelen kleurden in het najaar prachtig geel en rood, maar ja, zo gaat dat soms.

De Internetbode op Walcheren meldde in december 2016: “De Middelburgse Wethouder Arjan Beekman plant op donderdag 8 december om 13.30 uur een van de nieuwe iepen aan de Loskade in Middelburg. Er is voor een iep gekozen, omdat deze goed bestand is tegen een winderige omgeving zoals op de Loskade en de boom niet al te groot is. De gevels langs het Kanaal door Walcheren blijven hierdoor goed zichtbaar.”

De jonge iepen zijn inmiddels al wat gaan worden. Ik werd getroffen door het mooie opschot dat iepen soms eigen is; nu nog jong en ongerept. De detailfoto geeft enig idee. Ik kreeg enige vrede met de vervanging van de abelen.

De iepen aan het Bolwerk

De iepen zijn nog slank opgroeiend en of dat nu een kwestie van leeftijd is of dat de iep een slanke variëteit is. Iepen groeien op latere leeftijd vaak breder uit. Misschien is er sprake van de *Ulmus glabra* “*Exoniensis*” Deze iep heeft op jonge leeftijd een zuilvormige groeiwijze met rechthooggaande takken; op latere leeftijd groeit hij breed uit en hij zou ook beter bestand zijn tegen de iepziekte.

Het enige voor mij duidelijke is de ongelijke bladvoet, een kenmerk van de (meeste) iepen. Voor het overige is het benoemen natte vingerwerk.

Vliessings Bolwerk met molen De Hoop

Mijn wandeling voerde mij vervolgens langs de Poelendaesingel en de Vlissingse singel. Ik kreeg uitzicht op het Vliessings Bolwerk met de molen De Hoop. Middelburg is een mooie stad maar zeker niet alleen vanwege de oude monumenten.

Duinstertje in verschillende mates van vochtigheid. Wat een slok water wel niet kan doen! De droge variant is binnen enkele seconden net zo sprankelend als de groene.

Van een rondleiding word je altijd wijzer

Johan Antheunisse

Al vroeg in het voorjaar waren er een paar rondleidingen, in samenwerking met een theeschenkerij, rondom Nieuw- en Sint Joosland georganiseerd. De opkomst was best goed te noemen met veel enthousiaste mensen. Het is altijd weer leuk wanneer je door sommige opmerkingen een reactie krijgt wat weer om verdere uitleg vraagt. Zo kwam op één van de rondleidingen, op mijn verhaal over een notenboom, een reactie van iemand uit de groep. Die vertelde dat hij in de twee helften van een eerst leeg gegeten walnoot, scharniertjes had bevestigd en van buxushout in de ene helft de kerktoeren- en in de andere helft de molen van Nieuwland had gesnikkerd. Snikkeren is een Walcherse uitdrukking voor kleine stukjes hout afsnijden met verschillende mesjes, beiteltsjes, boortjes en vijltjes. Ik wilde hier meer van weten en vroeg mij af hoe je dit voor elkaar krijgt, want zo groot is een walnoot nu ook weer niet en ging een keer langs bij Ko de Visser in Nieuwland.

Houtsnijwerk komt op Walcheren al meer dan 100 jaar voor en is een vorm van volkskunst. Het ging veelal om houten gebruiksvoorwerpen die men met snijwerk een fraaier uiterlijk wilde geven. Het waren niet alleen de heften van messen, de z.g. paeremessen, die bewerkt werden maar ook breikokers, broodplanken, kerkstoven en heften van allerlei tafelerei. Het meest bekend is het paeremes zo genoemd naar de twee werkpaarden die de top vormen van het mes. De rijke boeren bezaten meestal een zilveren mes en droegen dat alle dagen, maar vooral op de zondag, bij zich en zo'n mes was voor sommigen een statussymbool. Het mes werd zowel gebruikt om brood mee te smeren, maar ook om de blubber van je klompen te schrapen. De minderbedeelden hadden een mes met een houten heft. Voor het snijwerk werd meestal palmhout gebruikt, wat ook bekend is onder de naam *Buxus sempervirens*. Maar ook werd er wel Linde- en Vlierenhout gebruikt. Het hout van de *Buxus* groeit heel langzaam en is vrij hard en zwaar, het krimpt amper en is door z'n hardheid zeer slijtvast. In Zeeland is een eigen vorm ontstaan met allerlei landbouwtaferelen en daarmee verscheen het spanpaarden etend uit de voermand op het uiteinde van het heft. Het werkpaard was immers in die tijd nog onmisbaar voor het boerenbedrijf.

De benodigdheden voor de was allemaal afgebeeld

Een bewerkt broodmes

Iedere snikkeraar had zijn eigen stijl en deed op zijn eigen manier het karakter van het platteland weergeven. Het snijwerk bestond uit allerlei landbouwgereedschappen zoals schoppen, spades en hakken en overige versieringen als bloempjes en blaadjes. Rond de 19e eeuw was het nog de gewoonte om bij een feestelijk bezoek waarbij gegeten werd het eigen bestek mee te nemen. Dit bestond alleen maar uit een mes en een lepel. Een vork vond men ongepast, want hiermee wekte je de indruk dat het eten, waarvoor je immers gebeden had, niet goed genoeg voor je was om met je vingers aan te pakken. De messen of bestek werden megedragen in een leren schede vandaar dat men ze ook wel scheemessen noemden. Er wordt nog steeds houtsnijwerk bedreven en Ko de Visser in Nieuw-land is daar een voorbeeld van. Naast het versieren van de doppen van een walnoot heeft hij ook paeremessen vervaardigd en heeft hij de laatste jaren ook voor de kinderen een lepeltje gesnikkerd.

Op avontuur door Oranjebos met Christien en Johan

Arjen Faasse

Het is alweer een tijdje geleden maar op 9 april had ik het geluk om mee te mogen met de eerste excursie door Oranjebos/Overduin. Ditmaal was het een speciale editie want zowel Christien Labruijère als Johan Antheunisse namen ons mee door dit prachtige gebied.

Voor mij begon de lol al een beetje eerder want ik fietste samen met Johan. Als ik alleen was gefietst, had de groep vermoedelijk iemand horen jodelen ergens vanuit de duinen. Dat zou ik dan zijn geweest die een vrije interpretatie aan het uitvoeren was van 'Romeo en Julia': "Waar zijt gij, o, supergidsen?". Gelukkig voor iedereen in die wijde omgeving loodste Johan ons direct naar het goede hek waar Christien al op ons wachtte. Al snel kwamen de andere IVN-leden ook aan en gingen we van start.

We werden al meteen gegroet door een onsmakelijke oranje derrie op de restanten van een ooit mooie boom. Dit had totaal niets te maken met het Oranjebos, maar wel met de sapstroom van de boom die nog lekker eventjes door denderde nadat hij afgezaagd was. Ik heb de verleiding weerstaan om er van te proeven, ook de foto ervan zal ik jullie besparen. Misschien lees je dit wel aan de ontbijttafel.

Christien kwam al vrij snel met een strikvraag. "Herkennen jullie van welke plant deze blaadjes zijn?". Nou, daar sta je dan je interne beperkte encyclopedie langs te gaan... Nee, echt geen idee. Zal wel iets van look zijn gezien de langwerpige bladeren. Niets is minder waar. Het was de esdoorn, maar de allereerste blaadjes zien er anders uit voordat het bekende blad tevoorschijn komt. Dat weetje hadden we alweer te pakken en we waren nog amper begonnen. Dat belooft wat!

Ko met de bewerkte walnoot

Nadat Johan nog wat heeft verteld over de geschiedenis van het gebied, lopen we een eindje door. Na enkele meters zien we opeens Christien verdwijnen tussen de bomen, (een paar stappen maar, hoor) en komt even later terug met een kolos van een boomstam, die ze zonder blikken of blozen eventjes optilde. Wat bleek nou? Ze had daar lekkere grote schimmels op gezien: judasoren. Ze waren wel een beetje uitgedroogd. Maar een regenbuitje maakt veel goed voor de oortjes.

De helden van de dag: Christien en Johan; foto Paul van Heugten

Allerlei bomen met van die dikke stammen aan de grond en na een meter een slanke stam omhoog... Hoe zit dat toch?

Het valt tijdens het wandelen wel op dat er iets gaande is in het bos. Je voelt dat er iets op het punt staat te gebeuren. Op een gegeven moment is alles stil in het bos wanneer Christien ogenschijnlijk iets oppakt van de grond. Het waren de rode bosmieren die al die tijd een aanval hadden bekookstofd tegen wie dan ook als eerst met hun hand bij de grond zou komen. Nou, dan heb je aan Christien de verkeerde. Ze is er allerm minst onder de indruk van. Terwijl de bosmieren bruut de aanval voortzetten, vertelt Christien precies hoe dat in z'n werk gaat. Complete toewijding als gids!

De aanval van de rode mieren op de onverschrokken Christien

Toen we bij een stomp aankwamen, schoten Johans ogen vol van zowel blijdschap als verdriet. Er was een bomen-vriend omgezaagd, maar wel dermate mooi dat er goed uitgelegd kon worden hoe het ook alweer zit met het kernhout en spinthout en dergelijke. Als verse deelnemer van de natuurgidsencursus was deze herhaling zeer welkom om het goed eigen te maken.

De kolos met judasoren

We hebben nog veel meer gezien en geleerd. Maar ik wil nog één gidsmomentje eruit lichten. Onze volle aandacht was op Christien die weer wat leukers aan het uitleggen was over korstmossen. Nergens korstmossen registrerend, want ik luister immers naar Christien. Staan we dus 2 meter van een boom met schriftmos! Christien haalt enkele loopjes uit haar zakken en we kunnen zo allemaal de korstmossen bestuderen. Een mooie afwisseling tussen luisteren en bestuderen.

De korstmossen onder de loep; foto's Machteld Ducrot

Ik heb echt genoten van de verschillende gidswijzen, de informatie en ook het mooie gebied. Hartelijk dank aan Christien en Johan voor het organiseren dat we als IVN hier mogen gidsen en zeker ook voor de prachtige duo--gids-excursie. Het was echt super!

Omdat we altijd van bruggetjes houden in foto's: Overduin heeft er ook een.

Korfslakjes en andere wetenswaardigheden

Jeike Lammers

In februari was ik heerlijk aan het fietsen langs de zeedijk van Ritthem, gure wind en af en toe een klein zonnetje. Tot ik in mijn ooghoek wat uitgebloeide kaardenbollen zag staan. Die wilde ik meenemen om er thuis decoratief gebruik van te maken. Van de fiets af en er een van de glooiing gepakt, die al afgebroken was. Thuis gekomen bekeek ik de kaardenbol van dichtbij. In vele holletjes meende ik eitjes te ontdekken. Ik dacht: hier moet ik een foto van maken en wel met een ultra macrolens.

De slakjes in de holletjes van de kaardenbol

Zo gezegd zo gedaan, maar eenmaal voor de lens begon er beweging in de vermeende eitjes te komen en zag ik voelhorentjes bewegen. De slakjes hadden het in huis warm gekregen en vermoeden dat de winter voorbij was. Foto's gemaakt en ingestuurd naar de redactie van het blad van 'Op de Hoogte'. Mijn foto werd op de cover van het blad gepubliceerd. Daar ben ik trots op!

Afgelopen zondag luisterden wij naar vroege vogels op de radio waar een item aan dit slakje geweid was. Het blijkt hier om het korfslakje te gaan die voorkomt in kalkrijke natte tot vochtige duingebieden. Ze leven in een microhabitat dus was de op de grond gevonden kaardenbol, een uitstekende leefomgeving voor dit 1 tot 9 mm grote slakje. Anders dan bij de meeste slakken die een naar rechts gewonden huisje hebben, heeft de korfslak vijf bolle windingen naar links. Hun kleur, van bruingeel tot roodbruin met sterke streepjes op de eerste twee windingen is mooi te noemen. Korfslakjes leven van bladschimmels en horen net als andere slakken in ons ecosysteem. Ze hebben 4 tot 5 tandjes in hun mond. Omdat dit kleine slakje weinig mobiel is, is ook hun kolonie kwetsbaar. De kleine kolonies maken het gevoelig voor versnippering. Natuurontwikkelingswerken waarbij glooiingen of duingebieden worden afgeplagd zijn daar vaak de oorzaak van. Het toelaten van hopen strooisel en ander organisch materiaal kan bijdragen tot behoud van het korfslakje.

De korfslak van heel dichtbij gezien met de ultra-macrolens

Gewone slakken zoals de wijngaard, segrijn en naaktslak zijn echte opruimers van onze bodem, zij eten alles wat verrot en doodgaat in de tuin op. Heb je er teveel in je tuin verwijder ze dan handmatig. Je kunt voor de gewone huisjes slakken enkele dankpannen in je tuin leggen waar ze onder zullen gaan zitten omdat het er vochtig is en schaduwrijk. Zo verzamel je er meer in een keer.

Tekst en foto's: Jeike Lammers, cursist Natuurgidsenopleiding Walcheren.

De kaardenbol

Fototips: Vijf fototips voor vlinders

Arjen Hartog

Het wordt weer tijd om vlinders te gaan fotograferen!

Vorige keer had ik het in deze column over de stinzenplanten en nu bloeien er nog meer planten. Om ze te leren herkennen en te determineren volg ik via Floron een online basiscursus. Hartstikke interessant. En op bloemen komen insecten af; dus ook vlinders. Deze beestjes verwonderen mij iedere keer weer als ik ze zie. Ze zijn zo teer en vrolijk. Daar word ik blij van! Maar hoe zet je een vlinder op de juiste manier op de foto om dat blij gevoel weer te geven?

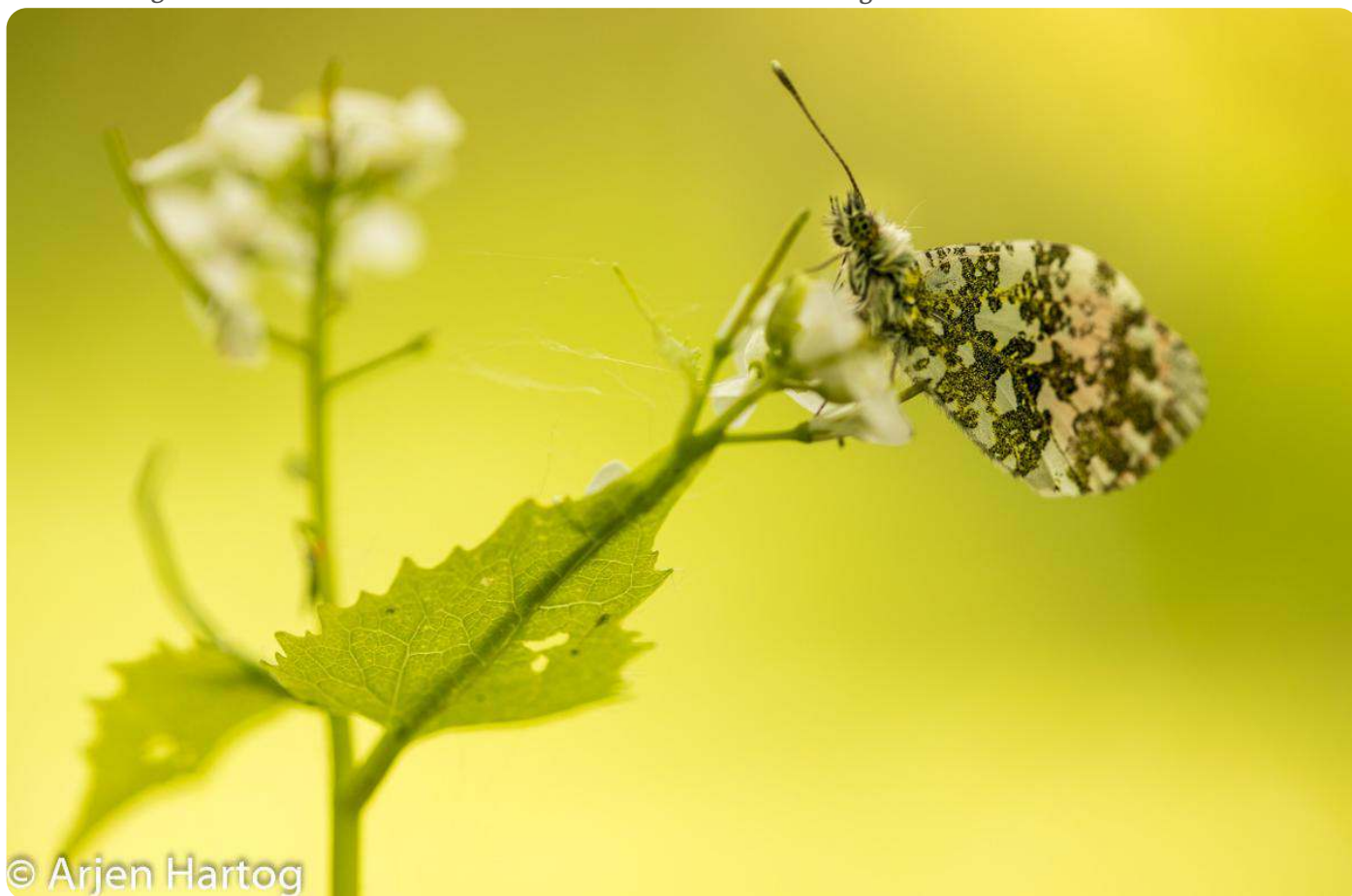
De eerste vlinders vliegen al in het rond. Zo waren er eerst de overwinteraars, zoals dagpauwoog en citroenvlinder. Rond koningsdag heb je, toepasselijk, het oranjetipje, en er volgen er de komende weken nog veel meer.

De eerste tip is daarom om op zoek te gaan naar een goede locatie. Die locatie moet bloemen bezitten waar vlinders van houden. In je tuin staan misschien wel van die planten, zoals een vlinderstruik. Dat is makkelijk en kan je gaan zitten wachten. Maar iets meer kennis is misschien handig.

Vlinders hebben namelijk bepaalde 'waardplanten' nodig. Dat zijn planten waar zij hun eitjes op zetten, waar dan weer de rupsen uit komen. Voor het oranjetipje is de pinksterbloem of look-zonder-look de waardplant. Dus als je dat weet kijk je weer anders naar planten. Een bekende plek hier in de buurt is de Schotsman. Hier wemelt het in het in voorjaar van de icarusblauwtjes.

De tweede tip hangt eigenlijk samen met de eerste tip en dat is het tijdstip. Vlinders zijn insecten en dus koudbloedige dieren. Dat betekent dat zij zich 's ochtends eerst moeten opwarmen voordat ze iets kunnen gaan doen. Voordat ze opgewarmd zijn, hangen ze vaak stilletjes aan een stengel van een plant tot het zonnetje het beestje opgewarmd heeft. Als ze zo rustig hangen, is het een ideaal moment om ze rustig te kunnen fotograferen. Dat betekent echter wel dat je voor zonsopkomst op de locatie moet zijn. En in het voorjaar is dat vaak vroeg wakker worden.

De derde tip heeft met het vluchtgedrag van vlinder te maken. Wanneer je overdag vlinders wilt fotograferen, is dat veel moeilijker dan 's ochtends vroeg. De vlinders zijn dan opgewarmd en gaan vlug aan de slag om nectar te vinden en om zich voort te planten. Je kan dan als een zot achter een vlinder aanlopen, maar dat is kansloos. Waarom? Omdat vlinders facetogen hebben. Dat zijn eigenlijk een heleboel ogen tesamen.

© Arjen Hartog

Oranjetipje op waardplant met onscherpe achtergrond

Met die facetogen is het dier vooral gevoelig voor beweging. Dat betekent dat je een vlinder overdag rustig moet benaderen. Tevens ervaart een vlinder vooral bedreiging van beweging van bovenaf. Daar waar vogels vandaan komen om hem op te eten. Dus beweeg rustig en benader de vlinder van onderen.

Als het je niet lukt om al te dichtbij een vlinder te komen, is dat nog geen ramp. Je hoeft niet altijd een close-up van een vlinder te maken. Daarom is de vierde tip: neem ook eens afstand van een vlinder. Door een deel van de omgeving mee te fotograferen laat je ook zien in wat voor gebied die vlinder leeft. Fotografeer de bloem waar hij opzit en de achtergrond mee. Zodoende vertelt je foto tenminste een verhaal.

Meteen doodtrappen, zo'n hommelm!

Lilian Gillissen

Zie je ook wel eens een hommelm op de grond, die maar rondjes blijft lopen? Hak er op en flink aanstampen! Een wat wonderlijk advies van een natuurliefhebber in het blad van een natuurorganisatie? Nee, juist niet. Je verlost het beestje uit een erg vervelende situatie. Ik leg het even uit.

Het gewoon knuppeltje, ook een vliegenvoort die parasiteert op hommels en bijen.

Foto van James Lindsey; Ecology of Commanster, CC BY-SA 3.0. Wikipedia

Tijdens een excursie in Toorenvliedt vertelde ik opgetogen dat we hooggeëerd bezoek kregen, toen een aardhommel-koningin uit wat begroeiing te voorschijn kwam. 'Waarom draait ze zoveel rondjes?', vroeg een deelnemer. Geen idee... Thuis zocht ik het op. Het blijkt te gaan om een parasiet, een vlieg, die voor de hommelm desastreuze gevolgen heeft. De vlieg legt een eitje in het hommellijf en de made eet de hommelm van binnenuit op. De hommelm overleeft dit niet. Maar voor hij of zij dood gaat, gaat er wel een hele lijdensweg aan vooraf. Dus, zie je zo'n hommelm (of bij, daarbij komt het ook voor) meteen doodtrappen!

Maar als het je wel lukt om de vlinder van dichtbij te fotograferen met welke instellingen doe je dat dan. De mensen die de IVN-fotocursus hebben gevolgd weten dat een klein diafragmagetal zorgt voor een kleine scherpe--diepte in je opname. Wanneer je vlinder van de zijkant fotografeert doe dat dan met een zo'n klein mogelijk F-getal. Hierdoor zal de vlinder scherp zijn en de achtergrond wordt onscherp. Die onscherpe achtergrond wordt dan vaag en als het allemaal enigszins dezelfde kleur heeft zal dat als rustgevend overkomen. Als je de vlinder eens van voor naar achter wilt fotograferen kies voor een iets groter F-getal. Maar neem niet een te groot getal want de achtergrond moet onscherp blijven. Focus dan in ieder geval op de ogen, zodat die scherp zijn op de foto. Het achterlijf zal dan iets onscherp worden, maar iedereen begrijpt dat het een vlinder is. En daar gaat het om.

Ga lekker op vlinderjacht en fotografeer ze alleen, www.arjenhartog.nl

Apocephalus borealis, een bochelvliegje van 0,5mm groot, legt een eitje in een honingbij.

Foto door Core A, Runckel C, Ivers J, Quock C, Siapno T, et al. (2012). CC BY 2.5, Wikipedia.

Als je dit verhaal tot hier toe hebt gelezen, ben je misschien wel zo geraakt dat je al klaar staat om naar buiten te gaan om enthousiast aan hommelmtrappen te gaan doen... Maar er is natuurlijk ook een andere kant aan het verhaal: de vlieg!

Heeft die vlieg geen recht op een lekker hapje hommelm? Geen recht op leven? Want met het doodtrappen van die hommelm is natuurlijk ook de vlieg er geweest. Moeten wij als mens ingrijpen in natuurlijke processen?

Stof tot nadenken en een 'leuk' dilemma om voor te leggen aan deelnemers van een excursie. Nu maar hopen dat we veel rondtollende hommels tegenkomen...

Inhoud:

Algemeen

- 02 Redactioneel
  - Bij de voorpagina
  - Aan de editie werkten mee
  - Colofon
- 03 Bestuur en Werkgroepen
  - Wil je een handje helpen?
- 04 Even voorstellen...

Activiteiten:

- 05 De orchideeën van de Schotsman
  - Agenda komende periode
  - Andere activiteiten in het kort
- 06 Natuur en een vleugje Oranjecultuur
  - Excursies in het Nollebos/Westduin
- 07 Wandelingen in Ter Hooge
  - Natuur in de stenen stad
  - Nieuw: Excursies in samenwerking met het Polderhuis Westkapelle
- 08 Wandelingen in Park Toorenvliedt
  - De Middelburgse bomenwandeling "De Boom die bindt"
  - Rondleiding Rammekenshoek

Duurzaamheid en klimaat

- 09 Themaloos
  - Aankondiging klimaatcursus

Artikelen en ander nieuws

- 10 De bruine of gewone grootoorvleermuis
- 12 Kindermiddag "Vogels in de lente"
- 13 De gewone of Kaukasische vleugelnoot
- 14 Ik zie, ik zie wat jij niet ziet en het is...
- 15 Het Tuiny Forest in Vlissingen, hoe staat het er mee?
- 16 Wormen
- 17 Een slanke iep aan de Loskade
- 18 Van een rondleiding word je altijd wijzer
- 19 Op avontuur door Oranjobos met Christien en Johan
- 21 Korfslakjes en andere wetenswaardigheden
- 22 Fototips: Vijf fototips voor vlinders
- 23 Meteen doodtrappen, zo'n hommel!

Kijken we nu naar een foto van een rotsachtig landschap met drooggevalle rivieren? Of toch een dikke tak van een treurwilg waarin zich allerlei leven zich nestelt in de kieren van de schors? De mier verradt het.